

rakalar daha sonra tekrar yerlerine konmuştur.

Sahaflar Çarşısı, 1950'de geçirdiği yangının ardından belediye tarafından tamamen yıktırılıp betonarme olarak yeniden inşa ettirilmiştir. Yangından önce çarşıda sahafların yanı sıra saatçı, çorapçı, kolonyacı, tesbihçi ve berber dükkânları mevcuttu. *Hayat Tarih Mecmuası*'nda yayımlanan, ressam Münif Fehim tarafından yapılmış büyük resim Sahaflar Çarşısı'nın yangından önceki durumunu göstermektedir. Resmin ön planında fikir hayatının tanınmış isimleri mevcuttur. 1952'de yaptırılan yeni çarşıda belediye sadece kitap satılmasını şart koşturmuştur. Beyazıt Camii ile imareti arasındaki alanda yer alan çarşının biri meydana, diğeri Çadircılar sokağına açılan basık kemerli iki girişi bulunmaktadır. Ayrıca çarşıdan Beyazıt Camii'nin doğu yönündeki girişiyle güney yönündeki hazireye bağlantı sağlayan geçişler vardır. Önceleri on ikisi çift katlı yirmi üç dükkân, kahve ocağı ile mezat ve sergi salonundan oluşan çarşıda birkaç defa yapılan sergi ve mezat sonrasında salon ve kahvehane de dükkâna dönüştürülmüştür. 1977'de belediye, Beyazıt Meydanı'nda yoğunlaşan seyyar kitapçıları önlemek için Sahaflar Çarşısı'nda onlara geçici olarak yer göstermiş, sergiciler bu yerleri zamanla kalıcı dükkânlar haline getirmiştir. 1981'de belediye, çarşının Beyazıt Meydanı tarafındaki girişine taşbaskı malzemelerin sergilendiği bir vitrin yaptırmış ve çarşının ortasında yer alan çiçekliğe ilk Türk matbaasının kurucusu İbrâhim Müteferrika'nın büstünü dikirmiştir. Çiçekliğin içinde ayrıca, yıkılan Lâleli'deki Çoban Çavuş Camii'nin haziresinden getirilen Sahhaf Kırımlı Hasan Efendi'ye ait bir mezar taşı bulunmaktadır. Çarşıda biri meydan girişi tarafında, diğeri Çadircılar sokağına uzanan

Sahaf
Kırımlı
Hasan
Efendi'nin
Sahaflar
Çarşısı
içindeki
mezar taşı

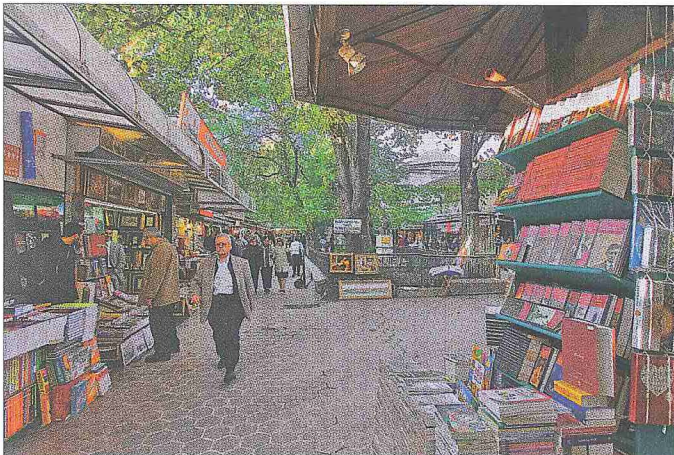
kısımında olmak üzere iki çeşme vardır. Sahaflar Çarşısı günümüzde kültür merkezi olma özelliğini kısmen yitirmiş olsa da kitap meraklıları tarafından hâlâ ziyaret edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 525; Ömer Faruk Yılmaz, *Tarih Boyunca Sahhaflık ve İstanbul Sahhaf Çarşısı*, İstanbul 2005; Arslan Kaynardağ, "Çeşitli Yönleriyle İstanbul Sahhaf Çarşısı", *Tarihte Doğu-Batı Çatışması: Semavi Eyi-ce'ye Saygı* (haz. Ertan Eğribel – Ufuk Özcan), İstanbul 2005, s. 603-608; a.mlf., "Sahaflar Çarşısı", *DBİst.A*, VI, 406-408; Şevket Rado, "Yeni Sahaflar Çarşısı", *TTOK Belleteni*, sy. 130 (1952), s. 14-15; Ertan Ünal, "İstanbul'daki Kapalı Çarşılar", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 21 (9), İstanbul 1966, s. 37-44; Hikmet Münir Ebcioğlu, "Günümüzde Sahaflar Çarşısı", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, sy. 10, İstanbul 1978, s. 25-30; Kâmil Şahin, "Sahhaflık", *MK*, sy. 60 (1988), s. 30-33; Alpay Kabacalı, "Sahaflar Çarşısının Tarihçesi", *Milîyet Sanat Dergisi*, sy. 271, İstanbul 1991, s. 7; Afif Yesari, "Sahaflar Çarşısı", *Müteferrika*, sy. 1, İstanbul 1993, s. 123-125; İlhan Akbulut, "İstanbul'da Bir Kültür Merkezi, Sahaflar Çarşısı", *Tom-bak*, sy. 32, İstanbul 2000, s. 76-79; Yahya Erdem, "Sahaflar ve Seyyahlar: Osmanlı'da Kitapçılık", *Müteferrika*, sy. 20 (2001), s. 3-18.

Ü. MELDA ERMİŞ

Günümüzdeki
Sahaflar
Çarşısı'ndan
bir görünüş –
Beyazıt /
İstanbul

SAHAFLAR ŞEYHİZÂDE MEHMED ESAD

(bk. ESAD EFENDİ, Sahaflar Şeyhizâde).

SAHAT

(bk. GAZAP).

SAHBÂN el-VÂİLÎ

(سحبان الوائلي)

Sahbân b. Züfer b. İyâs el-Vâilî el-Bâhilî
(ö. I. yüzyıl sonları / VIII. yüzyılın başları)

Vâil kabilesinin
hatip ve şairi.

Câhiliye devrinde Vâil kabilesi arasında doğdu ve bu kabile içinde yetişti. Sahbân Vâil, Sahbân Vâil el-Bâhilî diye tanındı. Bu dönemde ölüm sonrası dirilişe ilk inanan kimse olduğu kaydedilir (Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, s. 368). Hz. Peygamber zamanında müslüman olmakla birlikte onunla görüşemediği için muhadramûndan sayılır. Hem Câhiliye devrinde hem İslâmî dönemde hitabet, fesahat ve belâgatıyla meşhur oldu. Hitabet, belâgat ve fesahatte "eblağu min Sahbân Vâil, ahtabu min Sahbân Vâil, efsahu min Sahbân Vâil, ebyenü min Sahbân Vâil, entaku min Sahbân Vâil" gibi darbimesellerin konusunu teşkil etti. Câhiz, Haccâc'ın 84 (703) yılında katlettiği ümmî bir bedevî olan İbnü'l-Kirriyye'nin hitabette Sahbân kadar meşhur olmadığı halde halk arasında ondan daha çok tanınmasını yadırgamakta (*el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 20-21), *Kitâbü'l-Hayevân*'ın üstün meziyetini, "Ebyenü min Sahbân ve a'yâ min Bâkil" (Eğer istersen bu kitap Sahbân Vâil'den daha açık ve fasih anlatan olur, istemezsen -Araplar'da ifade zayıflığı konusunda darbimesel olan- Bâkil'den daha âciz durumda hiçbir şey söylemez olur) darbimeseliyle açıklamaktadır (*Kitâbü'l-Hayevân*, I, 39). Muâviye'nin valiliği ve halifeliği zamanlarında onun katında büyük bir itibara sahip olan Sahbân'ın Dimâşk'ta ikamet ettiği anlaşılmaktadır. Muâviye'nin yanında kabile hatiplerinin bulunduğu bir sırada onun huzuruna giren Sahbân'ı gören hatipler kendisinden çekinip dışarı çıkınca Sahbân şu anlamdaki dizeyi söylemiştir: "Bu Yemenli topluluk ben 'emmâ ba'dü' diye sözlerime başlayınca onların hatibi olduğumu elbet bilecektir" (Ebû Hilâl el-As-

kerî, I, 202). Kur'an'daki "faslû'l-hitâb"ın (Sâd 38/20) bir mânasının da hitabelerde dua kısmı ile hitap kısmını birbirinden ayıran ve asıl söze başlamayı ifade eden "em-mâ ba'dü" demek olduğu, bu başlangıçla Hz. Dâvûd'a özel bir hitap kabiliyetinin verildiği ifade edilirse de (bk. FASLÛ'L-HİTÂB) Sahbân'ın bunu ilk söyleyenlerden biri sayıldığı da söylenir. Sözü edilen başlangıç Ya'rub b. Kahtân, Kâ'b b. Lüey, Kus b. Sâide ve Hz. Peygamber'e de nisbet edilir.

Hitap esnasında elde asâ tutma geleneğinin de ilk defa Sahbân tarafından başlatıldığı kaydedilir. Bir gün Muâviye, Sahbân'ın konuşmasını isteyince Sahbân, "Eğriliğimi düzeltmek bir asâ getirin de öyle konuşayım" der. Meclistikelerin, "Halifenin huzurunda konuşurken asâyı ne yapacaksınız?" sorusuna verdiği, "Mûsâ rabbinin huzurunda konuşurken asâyı ne yaptı?" şeklindeki cevap Muâviye'nin hoşuna gitmiş, asâ getirilmiş ve öğle namazından ikinci vaktine kadar tekrara düşmeden ve dili sürçmeden konuşmuş. Muâviye'nin, "İkinci namazının vakti geldi" demesi üzerine, "Namaz önündedir; biz tahmîd, temcîd, mev'iza, tenbîh, tezkîr, va'd ve va'id içinde değil miyiz?" diye cevap vermiş, Muâviye, "Sen Araplar'ın en büyük hatibisin" deyince de, "Sadece Araplar'ın mı Acem'in, cin ve insan de" karşılığını vermiştir (a.g.e., I, 202; Abdülkâdir el-Bağdâdî, X, 371-372). Bu sebeple Sahbân "hatîbû'l-Arab" unvanı ile de anılır. Sahbân'ın evinde farklı hitabet konumlarında kullandığı değişik asâlarının bulunduğu kaydedilir (Ömer Ferruh, I, 391). Muâviye'nin huzurunda irat ettiği, Arap edebiyatında özel isimle anılan konuşmalardan olan bu hutbe güzelliğinden kinâye "el-hutbetü's-şevhâ" (çirkin suratlı hutbe) diye anılmıştır. Bu hutbeden sonra hiçbir şairin şiir inşad etmediği ve hiçbir hatibin konuşma yapamadığı söylenir (Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 348).

Muammerûndan olduğu rivayet edilen (180 yıl) Sahbân'ın kaynakların birçoğunda Muâviye'nin hilâfeti zamanında 54 (674) yılında öldüğü kaydedilirse de bu isabetli görünmemektedir. Çünkü 56'da (676) kısa bir süre Horasan valiliği yapan Saîd b. Osman b. Affân ile birlikte gelen Horasan heyetiyle Muâviye'nin huzurunda buluşması (Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, III, 156), 65 (685) yılında ölen Sicistan Valisi Talhatû't-Talahât için şiir yazması (Abdülkâdir el-Bağdâdî, X, 371), özellikle 94 (712-13) yılında Şâs ve Fergana'yı fethettikten sonra Hucend'e ulaşan Kuteybe b. Müslim ordusunun burada yaptığı savaştan söz eden

bir "Lâmiyye"sinin bulunması (Taberî, VI, 484) Sahbân'ın bu tarihte hayatta olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda hakîm ve şair olan Sahbân'ın eserlerinden çok azı zamanımıza ulaşmıştır. Hutbelerinin çok uzun olması sebebiyle ezberlenip aktarılmadığı kaydedilir. Şöhreti dolayısıyla kendisine ait olmayan birçok hutbe de ona nisbet edilmiştir (Ömer Ferruh, I, 391). Sahbân'ın şair ve hatip olan Ac'lûn adında bir oğlu vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "shb" md.; A. de B. Kazimirski, *Dictionnaire arabe-français*, Beyrut, ts. (Mektebetü Lübnân), I, 1057; Ebû Ubeyd Kâsım b. Selâm, *el-Emsâl* (nşr. Abdülmeccid Katâmiş), Beyrut 1400/1980, s. 368; Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, I, 39; II, 104; a.mlf., *el-Beyân ve't-tebyîn* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1395/1975, I, 20-21, 48, 348; II, 14; III, 120; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 484; Ebû Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-emşâl* (nşr. Ahmed Abdüsselâm), Beyrut 1408/1988, I, 202; II, 64, 94, 110; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XX, 143; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*, VIII, 17; X, 371-372; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Bulûğu'l-ereb* (nşr. M. Behcet el-Eserî), Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmiyye), III, 156-157; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 79; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 391-392; Emîl Bedî Ya'kûb, *Mevsû'atü emşâli'l-Arab*, Beyrut 1415/1995, II, 53 vd.; T. Fahd, "Sahbân Wâ'il", *EI*² (İng.), VIII, 830.

İSMÂİL DURMUŞ – MUSTAFA ÖZ

SAHHAF

(bk. SAHAF).

SÂHİB b. ABBÂD

(الصاحب بن عباد)

Ebû'l-Kâsım İsmâil b. Abbâd
b. el-Abbâs et-Tâlekânî
(ö. 385/995)

Büveyhî veziri,
âlim, edip ve şair.

Tercih edilen görüşe göre Kazvin'e bağlı Tâlekân'da veya İstahr'da 326 (938) yılında doğdu. Şeyh el-Ermin lakabıyla tanınan babası Ebû'l-Hasan Abbâd, Rûknüddeve'nin kâtipliği ve vezirliğini yapmıştı; Mu'tezile taraftarı olup *Ahkâmü'l-Kur'ân* adlı bir eseri bulunmaktadır (Yâkût, VI, 170-172). Sâhib b. Abbâd temel bilgileri babasından aldıktan sonra Büveyhî veziri edip ve şair Ebû'l-Fazl İbnü'l-Amîd'in derslerine devam etti. Dil ve edebiyat alanında yetişmesinde en büyük pay İbn Fâris'e aittir. İbn Fâris *eş-Şâhibî (fi fihki'l-luğa)* adlı eserini bu öğrencisine ithaf etmiş, ancak daha sonra araları açılmıştır (Bedevî Ahmed Tabâne, s. 47-48). Sâhib b. Abbâd

ayrıca Ebû'l-Fazl Abbas b. Muhammed en-Nahvî, Ebû Saîd es-Sîrâfî, İbn Miksem el-Attâr, Abdullah b. Ca'fer b. Fâris'ten ders aldı (Abdülhüseyin Ahmed el-Emînî, IV, 42-43). Ebû Muhammed b. Fâris, Ahmed b. Kâmil b. Şecere gibi muhaddislerden hadis rivayet etti. İbnü'l-Mukrî el-İsfahânî, Kadî Ebû't-Tayyib et-Taberî, İbn Hassûl, Abdülmelik b. Ali er-Râzî gibi râviler kendisinden rivayette bulundu (Zehebî, XVI, 511). İbn Abbâd hadis rivayet edeceği zaman önce "beytû't-tevbe" adını verdiği evinde tövbe eder, sonra rivayette bulunurdu. Hadis toplamayı ve yazmayı teşvik eder ve, "Hadis yazmayan kimse İslâm'ın tadını bulamaz" derdi (Sem'ânî, IV, 30).

Sâhib b. Abbâd, küçüklüğünden itibaren Müeyyidüddeve ile arkadaş olduğu, onun kendisini "Sâhib" diye çağırdığı veya İbnü'l-Amîd'le arkadaşlık ettiği ve kendisine "Sâhibü İbnü'l-Amîd" denildiği için "Sâhib" lakabıyla meşhur olmuş, ondan sonra vezirlik makamına gelenler de bu lakapla anılmaya devam etmiştir (İbn Hallikân, I, 229). Sarayla ilk teması İbnü'l-Amîd vasıtasıyla gerçekleşti. İlk onun kâtibi oldu, ardından Müeyyidüddeve tarafından vezirliğe getirildi. Emîrin işlerini başkasına ihtiyaç duymayacağı şekilde görmesi ve ona arkadaşlık etmesi sebebiyle "kâfî'l-küfât" (başkasına ihtiyaç hissettirmeyenlerin piri) lakabıyla anıldı. Sâhib b. Abbâd, Müeyyidüddeve'nin vefatı üzerine Horasan'a kaçarak Sâmanoğulları'na sığınan Fahrüddeve'nin devletin başına geçmesini sağladı. Vezirlik görevinden başışlanmasını dilemesine rağmen sultanın ısrarıyla görevini ölünceye kadar sürdürdü. Bu dönemde sarayın tam yetkilisi konumuna geldi (Yâkût, VI, 174; İbn Tağrıberdî, IV, 143-144). On sekiz yıllık vezirlik devrinde elli kale fetheden Sâhib b. Abbâd 24 Safer 385 (30 Mart 995) tarihinde Rey'de vefat etti; cenazesi İsfahan'a nakledilerek orada defnedildi. Kâdîkudât makamına getirdiği Kâdî Abdülcebbâr ile aralarında dostluk bulunmasına rağmen Abdülcebbâr onun işlediği günahlardan dolayı tövbe etmeden öldüğünü iddia ederek cenaze namazını kıldırma. Bunun üzerine Fahrüddeve onu görevden alıp yerine Kadî Ebû'l-Hasan el-Cürcânî'yi getirdi (Yâkût, VI, 299).

Sâhib b. Abbâd, Kâdî Abdülcebbâr'ı Cürcân, Taberistan ve civarına kadî tayin ederken ona Allah'tan korkması, Allah'ın kitabını rehber, Peygamber'in sünnetini kaynak edinmesi, müslümanların icmâına uymasının yanında kıyas ve ihtihaddan geri kalmaması, yetimlerin malını gözetmesi, zorda olanlara yardım etmesi, vakıfları ko-